

צילום: טליה זיסקין

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק בן צבי

קרח פרשה ארץ ישראלית

עץ השקד - מטה אהרון שפרח

מאת: טליה זיסקין

הופיעה השקדייה בשירי ילדים נוספים, והמוכר ביניהם הוא "השקדייה פורחת", שכתב ישראל דושמן.

השקד מתנשא לגובה של עד שמונה מטרים וגדל בר ברחבי הארץ בחורש הים תיכוני - בגליל העליון, בגולן, בכרמל, בשומרון ובהרי יהודה ובאופן משמעותי בגליל התחתון. כבר יעקב, כשביקש מבניו לפני ירידתם למצרים שייקחו ליוסף תוצרת משובחת מארץ ישראל, הזכיר את השקד ויאמר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפֹּא זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאֶרֶץ בְּכֻלֵּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מֵעֵט צֹרִי וּמֵעֵט דָּבֵשׁ נְכֹאת וְלֶט בְּטָנִים וּשְׂקָדִים (בראשית מג, יא). בימינו מגדלים שקדים ברוב אזורי הארץ, ואף בדרום הארץ ובנגב מצליחים לגדלם בהשקיה מועטת.

לאחר מחלוקת קורח ועדתו, שערערה על הנהגתם של משה ואהרן, הייתה חשיבות רבה לחיזוק מעמדם של משה ואהרן. מלבד האדמה שפערה את פיה ובלעה מייד את קורח ועדתו ואת דתן ואבירם, אחת הפעולות שננקטו הייתה איסוף המטות של נשיאי כל שבטי ישראל והנחתם באוהל מועד, וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ מִטָּהוּ יִפְרֹחַ וְהִשְׁכַּתִּי מֵעַלֵי אֵת תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִים עֲלֵיכֶם (במדבר יז, כ). כתוצאה מפעולה זו פרח מטה אהרון, וזה חיזק את הבחירה בו. וְהָיָה מִסְפַּרְתָּ וַיֵּבֵא מִטָּה אֶל אֱהֱלֵ הָעֵדוּת וְהָיָה פֶרַח מִטָּה אֶהֱרֹן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פֶרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׂקָדִים (במדבר ז, כג). המטה שהיה עשוי מעץ שקד - פרח, הוציא ניצני עלים והבשיל שקדים.

הבחירה במטה מעץ שקד הביאה מפרשים להתייחס לסמליותו של העץ ולמסר שעולה ממנו בנסיבות אלו: ולמה שקדים, הוא הפרי הממחר להפריח מכל הפירות, אף המעורר על הכהונה פורענותו ממחרת לבא (רש"י במדבר יז, כג). השקד מקדים לפרוח בחורף לפני שמתכסה בעלים, ושורשיו שוקדים להעמיק בין הסלעים כדי לנצל את הרטיבות שבהם, ובכך הוא מסמל את החריצות ואת השקידה. בנבואת ההקדשה של ירמיהו מופיע השקד במשמעות זו. וְהָיָה דְבַר ה' אֵלַי לְאָמַר מָה אַתָּה רֹאֶה יְרֻמְיָהוּ וְאָמַר מִקֵּל שְׂקָד אֲנִי רֹאֶה. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי הִיטְבַּתְּ לְרֵאוֹתַי כִּי שְׂקָד אֲנִי עַל דְּבָרֵי לְעִשְׂתּוֹ (ירמיהו א, יא-יב). פרופ' יהודה פליקס מדגיש דווקא את הנס שאירע בעץ השקד, שהלבול והבשלת הפרי אירעו בו-זמנית. כדי להדגיש את הנס, שהלבול והבשלת הפרי היו סימולטניים, בעוד שכרגיל עוברת כמחצית השנה בין הוצאת הניצה של השקד, לבין הבשלת הגלעין (פליקס יהודה, עצי-פרי למיניהם: צמחי התנ"ך וחז"ל, עמ' 143).

פריחת השקד העניקה השראה לעיצוב המנורה שְׁלֹשָׁה נְבָעִים מְשֻׁקָדִים בְּקִנְיָה אֶחָד כְּפֶתֶר וּפְרָח (שמות כח, לג). כיום ניתן לראות את פריחתו הלבנה והוורודה סביב ט"ו בשבט, ובזכותה הפך לסמל של ראשית הפריחה בארץ ישראל ולסמלו של ט"ו בשבט. זה מאה שנה מוכר עץ השקד בכינויו 'שקדייה'. ככל הנראה, את המילה הזו חידש לוין קיפניס בשירו 'לשנה טובה, שקדייה', שכתב בשנת תרע"ט (1919), שיר העוסק באיחולי שנה טובה לפירות האילן לכבוד ראש השנה לאילנות. בהמשך

לעיון נוסף

- פליקס יהודה, עצי-פרי למיניהם: צמחי התנ"ך וחז"ל, ירושלים 1994, עמ' 143-149
- קריספיל נסים, ילקוט הצמחים, ערך תשמ"ט, עמ' 1552-1581